

15A Realismus v české literatuře 80. a 90. let 19. století

Realismus se objevuje v české literatuře zároveň s romantismem (40. léta - Borovský, Němcová; 60. léta – Neruda, Herrmann), **kritický realismus** se objevuje až v poslední čtvrtině 19. století a pokračuje hluboko do 20. století. Souběžně vznikají moderní směry impresionismus, symbolismus, expresionismus apod.

Naši autoři nezobrazovali komplexně celou společnost, ale studovali sociální prostředí určitého kraje, postavy, doby, a kladli důraz spíše na realistický detail = **drobnokresbu**.

Podoby realismu u nás:

Venkovská próza

starý ráz venkova se změnil,
staré formy soužití se ztrácejí,
venkované nežijí v souladu s přírodou,
tržní vztahy deformovaly vztahy mezilidské,
generační spory se měnily v peněžní,
návrat k minulosti není možný,
specifika: užívání nářečí
zobrazování regionů

Karel Václav Rais – psal o životě v Podkrkonoší a na Vysočině; realisticko-naturalistická próza

Výminkáři, Rodiče a děti

Kalibův zločin

Zapadlí vlastenci

Západ

Teréza Nováková – romány z východních Čech

Jan Jílek; Jiří Šmatlán; Na Librově gruntě; Děti čistého živého; Drašar

Antal Stašek – otec Ivana Olbrachta, psal hlavně o Podkrkonoší, o národnostních a sociálních konfliktech a o spiritismu

Josef Holeček – jihočeský autor, glorifikoval selský stav

Jan Herben – psal o Moravském Slovácku, studoval tamní národopis

Jindřich Šimon Baar – zobrazil Chodsko a mizející patriarchální ráz venkova

Jan Cimburá; Paní komisarka; Osmáčtyřicátníci; Lůsy

Karel Klostermann – zachytil život šumavských sklářů, dřevorubců, vorařů, pytláků a celkový ráz přírody

Mlhy na blatech; Ze světa lesních samot

Historická próza

politická situace předurčovala zájem o českou minulost (husitství, národní obrození),
připomenutí zašlé slávy české šlechty,
díla neslouží k zábavě - mají povzbudit národní boj

Václav Beneš Třebízský

V červánkách kalicha, V záři kalicha - povídky

Bludné duše – román

Zikmund Winter – psal archaickým jazykem, respektoval historické skutečnosti – neideologizoval naši minulost, vysoká umělecká úroveň jeho děl, psal o 16. a 17. století = doba humanismu

Nezbedný bakalář; Rozina sebranec;

Mistr Kampanus

Alois Jirásek – vytvořil ucelený historický obraz života našeho národa od mýtických dob až po NO; vrchol dějin viděl v husitství; vynikající vypravěč, často rozvláčný; nedostatečně prokreslené postavy, hlavně ženské; jeho dílo bylo v 50. letech ideologicky zneužito

Staré pověsti české

Mezi proudy, Proti všem, Bratrstvo

Temno, Psohlavci, Skály, Skaláci

F. L. Věk, Filozofská historie

dramata: **Vojnarka, Lucerna, Jan Hus, Jan Žižka, Jan Roháč**

Josef Svátek – romány z doby rudolfínské nebo pobělohorské

Paměti katovské rodiny Mydlářů v Praze

Městská próza

na zpodobení města se soustředili už májovci (Neruda, Pflieger-Moravský, Arbes)
autoři se nechali ovlivnit dobovou atmosférou

Ignát Herrmann

Otec Kondelík a ženich Vejvara

Naturalismus

vliv světové literatury, zejména francouzské, drastické scény, vybírají si postavy zvrhlých lidí, sobců, opilců, surovců...

Matěj Anastázia Šimáček

Josef Karel Šlejhar

Kuře melancholik

Karel Matěj Čapek-Chod – jeho postavy jsou v rukou nemilosrdného osudu

Kašpar Lén mstitel

Antonín Vondřejc

Turbína

Realistické drama; vznik Národního divadla

Ladislav Stroupežnický – dramatik a dramaturg ND

Naši furianti

Gabriela Preissová

Gazdina roba; Její pastorkyňa

Vilém a Alois Mrštíkové

Maryša

15B Slova neohebná

Příslovce vyjadřují blížejší okolnosti dějů. Plnovýznamový slovní druh. Ve větě plní roli příslolvečného určení. Většinu příslovcí lze stupňovat.

Druhy příslovcí: místa(*kde?, odkud?, kudy?, kam?*), času(*kdy?, odkdy?, jak dlouho?*), způsobu(*jak?, do jaké míry?*), příčiny(*proč?*)

Pravopis příslolvečných spřežek: *dokonce, bezesporu, doprava, zprava, zřídka, beztoho, vtom, navíc, napříště, odjinud...*

Předložky vyjadřují ve větě vztahy jmen (podstatných, přídavných, zájmen) k jiným větným členům. Neohebný, významově nesamostatný slovní druh. Ve větě jsou součástí příslolvečného určení, méně často předmětu, přívlastku, doplňku.

Podle původu se dělí na: vlastní *v, s, z, k, na, nad, při...*

nevlastní vzniklé z jiných slovních druhů *místo, kolem, uprostřed, vlivem, blízko, směrem k...*

Předložky se pojí s různým počtem pádů (s jedním *bez, pro, při*; dvěma *na, o, mezi, před*; třemi *za, s*).

Pravopis: *být s to* = být schopen
kdo s koho

Spojky spojují věty nebo větné členy. Neohebný, významově nesamostatný slovní druh. Ve větě nejsou větným členem.

Členíme je podle významových vztahů, které ve větě vyjadřují, na souřadící (k vyjádření vztahu koordinace) a podřadící (k vyjádření významové závislosti).

Před spojkami píšeme čárku, kromě spojek *a, i, nebo, ani* ve významu slučovacím.

Čárku píšeme i před spojovacími výrazy *a to, a sice, a tak, a proto, a tedy, a přece, a dokonce*.

Částice uvozují samostatné věty a dodávají jim různé významové a citové odstíny. Neohebný, významově nesamostatný slovní druh. Nejsou žádným větným členem.

at', kéž, necht', což, zдалipak, ano, ne, zajiště, bůhsud', bohužel, chraňbůh, konečně...

Úlohu částic mohou mít i spojky, nespojují-li věty: *Ale to je překvapení!*

Že ti pusa neupadne!

Když si to myslíš!

Citoslovce napodobují zvuky, vyjadřují nálady, city nebo vůli mluvčího. Neohebný, významově nesamostatný slovní druh.

Haf, bum, brr, fuj, hurá, tralala, krucinál, hej, marš, nate, bože, hrome, běda, vida, panečku, vole, lidičky...

Pokud citoslovce nezastupují větný člen, oddělujeme je čárkou: *Brr, toje zima!*

Nate, vemte si.